

VYBRANÉ HROZBY SEKTOROVEJ BEZPEČNOSTI V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Jaroslav Ušiak^{*)}

ABSTRAKT

V príspevku sa sústreďujeme na poukázanie prelínania dvoch sektorov bezpečnosti, a to politického a sociálneho predovšetkým na príklade extrémizmu a krajného radikalizmu ako jedného z možných príkladov hrozieb vyplývajúcich z rôznych identít v spoločnosti. V texte je rozbor dvoch základných pojmov – radikalizmu a extrémizmu a ich hlavných konotácií na spoločnosť a štát. V závere príspevku sú stručne načrtnuté dve hlavné formy extrémizmu a ich nositelia v podmienkach Slovenskej republiky a tiež úloha štátu pri riešení týchto problémov.

Kľúčové slová: Extrémizmus, radikalizmus, sociálny sektor bezpečnosti, politický sektor bezpečnosti, slovenská republika

ABSTRACT

In this paper, we focus on pointing out the overlap of two security sectors - political and societal, in particular we give the example of extreme radicalism and extremism as one of the possible examples of threats stemming from different identities in society. The text of this paper analyzes two basic concepts - radicalism and extremism, and their main connotation on the society and the state. In the end, two main forms of extremism and their proprietor in the Slovak Republic and the role of state in addressing these problems are briefly outlined.

Key words: extremism, radicalism, societal security sector, political security sector, slovak republic

---

^{*)} Jaroslav Ušiak Mgr., PhD., Katedra bezpečnostných štúdií, Fakulta politických vied a medzinárodných vzťahov, Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici, Kuzmányho 1, 974 01 Banská Bystrica, tel.: +421 48 446 1614, fax: +421 48 446 1200, e-mail: jaroslav.usiak@umb.sk

ÚVOD

Opodstatnenosť sektorov a odklon bezpečnostných štúdií od klasického vojensko-politického vnímania by sme chceli demonštrovať v prípadovej štúdií v podmienkach Slovenskej republiky, kde sociálny a politický sektor reflektuje akútnosť jednej zo súčasných hrozieb – extrémizmu, resp. krajného radikalizmu, týkajúcej sa oboch sektorov. Neriešenie problémov v sociálnom sektore prechádza do problémov v politickom sektore, pričom štát zostáva hlavným bezpečnostným aktérom, ktorý musí dané problémy, hrozby a riziká riešiť, či už prostredníctvom svojich mocenských nástrojov (policajného zboru, ozbrojených síl, informačnej služby a i.) alebo prostredníctvom legislatívnych opatrení, noriem a zákonov.

1 RADIKALIZMUS A EXTRÉMIZMUS

Pokiaľ chceme hovoriť o radikalizme, resp. extrémizme, musíme si ujasniť základné pojmy, ktoré stoja v odbornej terminológii veľmi blízko seba a často bývajú zamieňané, najmä v bežnej komunikácii. Pre potreby práce preto najskôr vyjasníme etymologické základy slov extrémne a radikálne. Výraz extrémne označuje predovšetkým niečo, čo je hraničné, krajné – niečo, čo je na okraji záujmu od stredu spoločenského alebo politického myslenia. Za extrémne môžeme považovať také správanie, ktoré sa snaží o porušenie alebo odstránenie spoločenského poriadku, resp. vnútroštátneho politického systému bez skúmania genézy a príčin. Výraz radikálne označuje konanie, ktoré smeruje k odhaleniu problému. Radikálne môžu byť i rozsiahle liberálne reformy, ktoré Slovenská republika prostredníctvom politických predstaviteľov uskutočnila počas obdobia vlád v rokoch 1998-2006. V politologickej teórii tieto dva pojmy predstavujú rozdielne významy a nemali by byť zamieňané, aj keď sa to v mnohých prípadoch stáva. (Charvát, 2007, s. 21-22) Krajiny Európy sa počas 90. rokov 20. storočia dostali do konfrontácie s politickými, sociálnymi a hospodárskymi zmenami. Počas tohto obdobia nastali výrazné zmeny v oblasti spoločenských a kultúrnych identít, ktoré nanovo formovali vzťahy medzi štátmi – národmi – regiónmi. (Liďák, 2007, s. 154)

Za extrémistické teda budeme považovať také konanie, ktorého „vyhranené ideologické postoje vybočujú z právneho rámca spoločnosti, pričom sa vyznačujú prvkami intolerancie a útočia proti základným demokratickým princípom.“ (Správa o stave extrémizmu..., 2008, s. 1) **D. Milo** uvádza obsiahlu definíciu pojmu extrémizmus, ktorý „charakterizuje proti-systémový postoj, je postojom krajne vyhrotenej, demokratickému systému nepriateľskej ideológie, postojov a názorov, ktoré sa objavujú v pozadí deštruktívnych aktivít. Pritom za deštruktívne, nežiaduce a nebezpečné je nutné považovať také aktivity, ktoré pôsobia či už priamo, alebo v určitom časovom horizonte deštruktívne na existujúci demokratický systém a snažia sa ho nahradiť systémom typu totalitného režimu, diktatúry, anarchie a pod. Cieľom a dôsledkom takýchto aktivít je zničiť demokratický systém.“ (Milo, 2004, s. 13) Extrémizmus je priamo prepojený so stavom a usporiadaním spoločnosti. Za extrémistu môžeme považovať človeka, ktorého postoje nie sú v spoločnosti akceptované. (Svatoš, 2009a; Svatoš, 2009b) Keď v spoločnosti začnú narastať určité rozpory, môžu sa extrémne skupiny dať do pohybu. Vo všeobecnosti môžeme

povedať, že extrémizmus je výrazné a krajné odklonenie od pravidiel a noriem v spoločnosti všeobecne uznávaných, pričom intolerancia je jedným z jeho základných ideologických znakov. (Mikulčíková, 2008)

V tomto kontexte môžeme rozdeliť niekoľko druhov extrémizmu, s ktorými sa v praxi môžeme stretnúť, a to politický, náboženský a rasový extrémizmus.

Politický – jeho motívom je predovšetkým nepriateľstvo voči určitým skupinám ľudí v spoločnosti, môžeme rozlišovať ľavicový, ktorý je motivovaný nepriateľstvom voči sociálnym a triednym rozdielom a vyznačuje sa odmietaním autority a hlásaním neobmedzenej slobody jednotlivca a pravcový, ktorý je charakteristický nepriateľstvom voči národnostným a etnickým skupinám. (Svoboda, 2009b)

Náboženský – jeho prejavy sa sústreďujú na autoritu vodcu určitej náboženskej ideológie, sekty, organizácie, ktorý svojim autoritárskym vedením podsúva členom radikálne poznatky a formy riešenia problémov, ktoré pramenia z patologických prejavov vnímania reality.

Rasový extrémizmus – jeho motívom je rasová, národnostná alebo etnická neznášanlivosť, pričom na takéto protispoločenské konanie neexistuje iná súbežná pohnútko – zaraďujeme sem napr. genocídu, rasovú neznášanlivosť.

Podľa objektov napadnutia môžeme extrémizmus rozdeliť na: (Milo, 2004, s. 15):

- „útočiaci na ústavnosť a zriadenie;
- hrubo narúšajúci občianske spolužitie;
- útočiaci na život a zdravie občanov;
- rasistický (rasovo motivovaný).“

Pri hlbšej analýze problematiky politického radikalizmu, resp. až politického extrémizmu u politických elít a presadzovania ich postojov a názorov v spoločnosti vychádzame z už vyššie spomenutej definície radikálneho správania sa. Politickí radikáli predstavujú „legálnu opozíciu voči danej vláde“, usilujú sa o zmeny v rôznych oblastiach demokratickej spoločnosti, ktoré chcú dosahovať predovšetkým politickými reformami bez toho, aby narušovali štruktúru a daný politický systém. (Danics, 2007, s. 55) Pojem radikálny nemôžeme vnímať len v jeho pejoratívnom zmysle, pretože každú stranu (i vládu), ktorá chce použiť nekompromisné (radikálne) riešenie určitých problémov, ktoré v spoločnosti sú (spoplatnenie zdravotníckej starostlivosti, zavedenie plateného školstva, zásadná daňová reforma a i.), môžeme považovať za radikálnu. Všeobecne je v politológii pojem radikalizmus používaný v rôznych súvislostiach, ktoré sa týkajú určitých okolností, pričom v mnohých prípadoch je práve pojem radikálny akýmsi medzníkom medzi demokratickým a extrémistickým. (Danics, 2007, s. 56-61) Za charakteristickú črtu extrémizmu môžeme považovať neexistenciu hmotných pohnútok, ktoré sú v prípade ostatných trestných činov hlavným motívom, teda pri extrémistickom konaní absentuje uspokojovanie hmotných pudových potrieb a dosahovanie zisku alebo moci, čo prisudzuje extrémistickému konaniu špecifickú podobu jeho rozvoja v spoločnosti. Pri vývoji extrémizmu môžeme pracovať s tromi vývojovými štádiami: (Milo, 2004, s. 15-16)

1. V prvom štádiu je činnosť charakterizovaná pudovosťou, iracionalitou a úplnou absenciou strategického plánovania vlastných akcií. V tomto štádiu činnosť vychádza z pocitu ohrozenia, aktivity sú motivované predovšetkým sociálne, rasovo, etnicky alebo národnostne a sú zacielené na osoby, ktoré

agresor vníma ako reprezentantov skupiny, ktorú negatívne hodnotí. Toto štádium platí predovšetkým pri tých formách extrémizmu, ktoré si zvolili ako spôsob riešenia problému v použitie násilia.

2. Druhé štádium vývoja extrémizmu je charakterizované najmä cieľavedomými snahami o parciálnu alebo komplexnú zmenu spoločenského a vnútropolitického systému. Je sprevádzané predovšetkým združovaním, plánovaním akcií a taktiež aj propagáciou týchto snáh a akcií. Aktivity sú charakteristické vysokým stupňom demagógie, dochádza k porušovaniu zákonov. Najnebezpečnejším prvkom druhého štádia je pohrdanie humanitnými princípmi a preferovanie radikálnych spôsobov riešenia a metód.

3. Tretie, posledné štádium vývoja extrémizmu spočíva vo vzniku politickej strany, ktorá sa už na základe jasne sformulovanej ideológie a najmä prostredníctvom politického programu chce pokúsiť získať a uchopiť moc, pričom týmto spôsobom môže dosiahnuť aj zmenu vnútroštátneho systému. Samotné extrémistické programy sú charakteristické tým, že ponúkajú jednoduché, rýchle a hlavne rázne riešenia zložitých spoločenských problémov. Tieto spôsoby riešenia vyvolávajú medzi ostatnými vrstvami spoločnosti, ktoré v mnohých prípadoch môžeme považovať za málo kompetentné a slabo zorientované, kladnú odozvu.

Radikalizmus teda môžeme chápať ako súhrn politických názorov, ktoré nesmerujú priamo k likvidácii demokracie, ale aplikácia týchto názorov vedie k rozsiahlym zmenám v spoločnosti. Extrémizmus môžeme definovať ako „akúkoľvek aktivitu smerujúcu proti ústave a demokracii“. (Charvát, 2007, s. 13)

2 PREJAVY V SLOVENSKEJ REPUBLIKE

Prioritou, ktorou by sme sa chceli zaoberať v slovenskom priestore, sú predovšetkým hrozby, ktoré sa dotýkajú identity. Pre Slovenskú republiku je typické horizontálne súperenie, ktoré prebieha vtedy, keď na určitom území žije majoritné spoločenstvo, ale prostredníctvom menšinových spoločenstiev dochádza k súpereniu, ktoré vyvoláva napätie a destabilizuje spoločnosť. V tomto kontexte dochádzame k identifikácii najmä dvoch základných menšinových spoločenstiev, ktoré v rámci Slovenskej republiky vyvolávajú popísané problémy, pričom pôvod majú v societálnom sektore a prejavy a ciele si identifikujú aj prostredníctvom politických strán. Ide o rómsku a maďarskú menšinu, ktoré patria medzi dve najpočetnejšie menšiny na Slovensku. Prostredníctvom horizontálneho súperenia týchto spoločenstiev a ich rôznych identít v rámci jedného štátu, dochádza k špecifickému druhu hrozby nazývaného krajný radikalizmus resp. až extrémizmus. (Svoboda, 2009a) Neriešenie tejto problematiky prostredníctvom štátu ako hlavného bezpečnostného aktéra v týchto sektoroch bezpečnosti môže viesť k destabilizácii spoločnosti a k narušeniu vnútroštátneho politického systému vo vnútri štátu, ale aj k zmenám zahraničnej politiky štátu, ktoré sú z hľadiska postavenia štátu príčinou niektorých širších ako len vnútroštátnych problémov.¹

V Slovenskej republike, predstavujú etnické, národnostné a iné menšiny a strety ich identít hlavnú hrozbu v horizontálnom súperení societálneho sektora bezpečnosti,

---

¹ Príkladom takéhoto problému je aj jazykový zákon a stanovisko Európskej únie.

pretože práve extrémistické prejavy sa na začiatku 21. storočia stali výrazne viditeľné nielen vslovenskej spoločnosti, ale v celom európskom priestore. (Mareš, 2007, s. 201-202) Zo spomínaných dvoch najväčších menšín, rómska menšina nie je priamo nositeľom extrémistického konania, ale práve stret medzi dvoma rôznymi kultúrnymi identitami, majoritnou a rómskou, a najmä neprispôsobilosť časti rómskej komunity, vyvoláva extrémne formy riešenia tejto neprispôsobivosti u určitej časti majoritného obyvateľstva. Extrémistické konanie občanov, ktoré je charakterizované najmä radikálnymi riešeniami, je deklarované ako náprava spoločenských problémov, pretože súčasnej politickej elite sa vyčíta, že tento problém nedokáže efektívne riešiť. Extrémistické skupiny tak poskytujú svoj vlastný pohľad na riešenie vzniknutej situácie. Druhá najväčšia menšina – maďarská, taktiež nie je zdrojom alebo priamo nositeľom extrémistického konania, ale jej problematika je prostredníctvom predstaviteľov politickej elity (domácej i zahraničnej) prezentovaná na najvyššej politickej úrovni – v parlamente a taktiež i na medzinárodných fórach – v Európskom parlamente, ktoré nepriamo poškodzujú i Slovenskú republiku a spôsobujú poškodzovanie „imidžu“ celej spoločnosti.

V závere je potrebné zdôrazniť, že prejavy extrémizmu a krajného radikalizmu sú o to nebezpečnejšie, že zasahujú do dvoch bezpečnostných sektorov, sociálneho a politického. Vznikajú v sociálnom sektore, sú odrazom horizontálneho súperenia vo vnútri štátu a musia sa riešiť politickými prostriedkami. Horizontálne súperenie dnes prebieha takmer v každom modernom štáte práve z toho dôvodu, že v demokracii si môžu uplatňovať svoje práva všetky, aj tie najmenšie spoločenské skupiny. Tento pohyb je nezastaviteľný, ale zo strany štátu je nutné vypracovať nástroje, ktoré ho budú kontrolovať a usmerňovať, pretože bez kontroly a usmerňovania by mohol mať vážny deštruktívny vplyv na štátotvorné majority.

ZÁVER

Opatrenia v rámci sociálneho a politického sektora bezpečnosti zo strany štátu v podobe legislatívy môžeme považovať za stabilizačné prvky modernej spoločnosti, ktoré posilňujú nielen vnútornú štruktúru štátu, ale majú vplyv aj na formovanie krátkodobých, strednodobých a dlhodobých stratégií zahraničnej politiky štátu. V neposlednom rade je táto stabilizácia vnútroštátneho politického systému aj posilnením medzinárodného politického systému. V konečnom dôsledku je na tejto idei postavená aj Európska únia, ktorá vychádza z predpokladu, že postupom času bude národný záujem a národný štát preberať úlohy tvorca pravidiel pri implikovaní európskych *acquis* a aktívnejšie úlohy budú zohrávať regionálne a subregionálne štruktúry, ktoré nie je možné považovať za sekundárne – menejcenné spoločenské štruktúry práve z toho dôvodu, že sú odrazom kvalitatívnej diverzifikácie štátnych spoločenstiev smerom k posilňovaniu sociálneho a politického sektora, čím budú viac a pružnejšie reagovať na potreby modernej spoločnosti.

LITERATÚRA

- [1] DANICS, Š. 2007. Radikalizmus – extrémizmus – antisystémovosť. In *Radikalizmus a jeho projevy v súčasnom svete*. Kolín : Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum Civilium – Vysoká škola politických a spoločenských vied, 2007. ISBN 80-86879-08-9, s. 54-63
- [2] CHARVÁT, J. 2007. *Současný politický extremismus a radikalismus*. Praha : Portál, 2007. 183 s. ISBN 978-80-7367-098-6
- [3] LIĐÁK, J. 2007. Radikalizmus a problémy prístahovalecva v Európe. In *Radikalizmus a jeho projevy v súčasnom svete*. Kolín : Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum Civilium – Vysoká škola politických a spoločenských vied, 2007. ISBN 80-86879-08-9, s. 153-163
- [4] MAREŠ, M. 2007. Radikalizace politiky v Evropském prostoru. In *Radikalizmus a jeho projevy v súčasnom svete*. Kolín : Nezávislé centrum pro studium politiky, Academia Rerum Civilium – Vysoká škola politických a spoločenských vied, 2007. ISBN 80-86879-08-9, s. 201-206
- [5] MIKULČÍKOVÁ, A. 2008. Pravicový extrémizmus – vec verejná. *Imea : Sborník příspěvků z VIII. mezinárodní konference studentů doktorských studijních programů IMEA 2008*. Liberec : Technická univerzita, Hospodářská fakulta, 2008, s. 634-640.
- [6] MILO, D. 2004. *Rasistický extrémizmus v Slovenskej republike. Neonacisti, ich hnucia a ciele*. Bratislava : Ľudia proti rasizmu, 2004. 120 s. ISBN 80-89149-03-0
- [7] NEČAS, P., OLEJNÍK, F., GULÁŠ, L. 2004. Metódy a formy boja proti asymetrickým ohrozeniam. In *Acta avionica*, roč. 6, č. 10 (2004), ISSN 1335-9479, s. 85-89.
- [8] *Správa o stave extrémizmu v Slovenskej republike za rok 2008*. 2008. Bratislava : Ministerstvo vnútra SR, 2008. 5 s.
- [9] SVATOŠ, R. 2009a. Pět let v Evropské unii – bezpečnostní situace v Jihočeském kraji. In *Pět let členství ČR v EU (Balance a perspektivy, trendy a vize) České Budějovice : Vysoká škola Evropských a regionálních studií, 2009. ISBN 978-80-86708-79-9, s. 330-337.*
- [10] SVATOŠ, R. 2009b. Projev na téma: „Bezpečnostní situace v Jihočeském kraji“. In *Sborník projevů z mezinárodní konference k 1. výročí rozšíření Schengenského prostoru. České Budějovice : Vysoká škola Evropských a regionálních studií, 2009, s. 46-51.*
- [11] SVOBODA, I. 2009a. Hrozba politického extremismu jako právní fenomén současnosti. In *Právní a ekonomické problémy současnosti XI*. Ostrava : KEY Publishing, 2009. ISBN 978-80-7418-046-0.
- [12] SVOBODA, I. 2009b. Hrozba politického extremismu jako fenomén současného světa. In *Sborník mezinárodní vědecké konference „Sociální pedagogika ve střední Evropě; současný stav a perspektivy*. Brno : IMS, 2009. ISBN 978-80-87182-08-6
- [13] SVOBODA, I. 2009c. Násilné projevy extremismu proti osobám sociálně vyloučeným a osobám ve hmotné nouzi. In *Sborník z Česko – Slovenskej vedeckej konferencie „Sociálna a ekonomická núdza – bezpečnosť jedinca a spoločnosti“*. Bratislava : VŠZaSV, 2009. ISBN 978-80-89271-63-4.

článek recenzoval:
prof. Ing. Josef Reitšpís, PhD.

